

Oponentský posudek bakalářské práce
Katarína Boldžarová: *The contemporary Norwegians' understanding*
of Russenorsk

Předložená bakalářská práce analyzuje pidgin russenorsk ve srovnání se současnou norštinou (bokmål). Diplomantka si přitom klade za cíl stanovit podobnosti obou jazyků a zodpovědět otázku, do jaké míry Norové rozumí této zvláštní jazykové formě. Již zde v úvodu posudku je třeba předeslat, že i přes níže uvedené kritické body představuje práce zajímavou sondu do relativně opomíjeného tématu a ze své podstaty naplňuje stanovený cíl.

Jak je u lingvistických prací zvykem, je text rozdělen na teoretickou a analytickou část. V teoretické části je nejprve krátce představen russenorsk v historické perspektivě, a přitom označen jako pidgin, což je určitá jazyková forma vzniklá a fungující jako pragmatická spojnice mezi mluvčími různých jazyků. Bohužel se ale diplomantka problematikou pidginu teoreticky dále nezabývá. Dané téma z oblasti kontaktní lingvistiky není sice zcela typické, přesto v oborových studiích dobře zpracované (např. Singh, Ishtla: *Pidgins and Creoles: an introduction*. Arnold, London 2000 - uvádím zde záměrně jako příklad publikaci dostupnou online, neboť beru na vědomí, že práce pravděpodobně vznikala během pandemie a diplomantka možná neměla dostatečnou možnost přístupu k sekundárním nedigitalizovaným pramenům). Jako **první kritický bod** práce tedy vidím nedostatečné uvedení termínu pidgin co do extenze i intenze pojmu a absenci vymezení vůči příbuzným jazykovým formám, jako je „kreol“. Teoretické uchopení pidginu mohlo diplomantce pomoci při interpretování, a především rozšíření některých závěrů z praktické části - např. skutečnost, že pro pidgin obecně je typický nízký společenský status, by představovalo zajímavou možnost srovnání např. ve vztahu k dosaženému vzdělání respondentů rozeslaných dotazníků – samozřejmě pokud by diplomantka tyto informace v dotaznících získala (viz. druhý kritický bod).

Hlavní součástí teoretické části je komparace russenorsk a norštiny, a to na třech úrovních: morfologické, lexikální a syntaktické. Pidginy jsou ze své podstaty gramaticky jednoduché, neboť převažuje jejich pragmatická – dorozumívací – funkce, a toto dobře vyplývá i z předloženého srovnání. Paralely a rozdíly jsou shrnuty jasně a podloženy příklady. Ke srovnání russenorsk a norštiny, a především k otázce rozsahu těchto paralel a rozdílů mezi nimi bych měla následující poznámku, která není zamýšlena jako kritika, ale pouze jako doplnění řečeného: jedinečnost russenorsk mezi ostatními pidginy je ta, že vznikl v interakci skupin na stejné nebo velmi podobné sociální úrovni (jak je v práci správně zmíněno, mezi norskými rybáři a ruskými obchodníky). Ostatní oficiální pidginy jsou zpravidla produktem kolonizace a vznikaly kontaktem mezi kolonizátory a kolonizovanými, tedy sociálními skupinami s rozdílným sociálním postavením. V těchto ostatních pidginech pak tvoří jazyk kolonizátorů dominantní podíl, především co se týče slovní zásoby, ale i gramatických pravidel. Russenorsk však vznikl se symetrickým rozdělením jazykového podílu, přičemž norština má nepatrně větší zastoupení slov, což je v sekundární literatuře vykládáno tím, že většina textů byla sepsána právě Nory. Tato poznámka a dedukce by se hodila např. jako podpora hlavního závěru práce, tedy že znalost norštiny je pro porozumění russenorsk sice prospěšná, ale nedostatečná. (K

tomuto tématu doporučuji např. kapitolu „Language Contact and Language Generation: Pidgins and Creoles“, autoři Rickford a McWhorter v knize *The Handbook of Sociolinguistics*, Blackwell, Oxford 1998.)

V praktické části práce jsou analyzovány dotazníky, které byly rozeslány norským respondentům. V první řadě je třeba pozitivně ohodnotit množství získaných odpovědí, diplomantka vychází ze 100 vyplněných dotazníků, což představuje velmi dobrý základ pro analýzu. Co se týče položených otázek, jsou některé dobře formulované a průkazné, některé ale bohužel problematické. Úvodní otázka, zda respondenti slyšeli o russenorsk, je zajímavá, stejně jako výsledek, tedy že většina odpovídajících o této jazykové formě neslyšela. Druhou otázku ohledně znalosti ruštiny považuji za nešťastnou. Sebehodnocení jazykových znalostí je vždy zkreslující a je třeba předpokládat, že řada respondentů se podhodnocovala či naopak přehodnocovala. Je samozřejmě obtížné dokazovat jazykové znalosti jinak než praktickou cestou, ale pokud by informace o znalostech ruštiny respondentů měla být věrohodnější, bylo by třeba jazyk opravdu „přezkoušet“ například doprovodným porozuměním konkrétní ruské věty. Jsem si vědoma, že to není zrovna typický úkaz v internetových dotaznících, a chápu diplomantčiny důvody pro zvolení této jednoduché formy. Pak je ale třeba poukázat na nižší výpovědní hodnotu daného faktoru. Tento faktor je v analýze dotazníků považován za jeden z nejdůležitějších, a to především v závěru práce. Diplomantka zároveň u vyhodnocení otázek 3 a 4 uvádí, kolik respondentů, kteří zvolili správnou odpověď, údajně rusky (ne)umělo. U dalších otázek tento faktor již zohledňován není (zde se projevuje určitá nekonzistence dílčích analýz dotazníků, pokud je pro diplomantku faktor jazykových znalostí ruštiny tak důležitý, měl by být vyhodnocován i v jednotlivých analýzách).

Následujících dvanáct otázek v dotaznících se týkalo konkrétních příkladů vět v russenorsk. Respondenti měli nejprve vybrat systémem multiple choice správné norské znění věty. Diplomantka při přípravě prokázala určitou míru důvtipnosti, když jako chybné varianty vět vymýšlela takové, které lexikálně nebo syntaktickou strukturou připomínaly některé výrazy či spojení v norštině (např. v otázce č. 4 nabízí k originální větě „Moja smotrom kak ju pisat“ chybný norský překlad se slůvkem „máslo“, které se v norštině řekne „smør“). Druhou část otázek tvořily individuální překlady. Pozitivně hodnotím, že se diplomantka pro tuto formu rozhodla, i když to zákonitě představovalo komplikovanější vyhodnocování výsledků. Při výběru v multiple choice člověk často zvolí správnou odpověď vylučovací metodou nebo náhodou, výsledky analýzy individuálních překladů proto mají větší výpovědní hodnotu a představují zajímavý a autentický materiál o porozumění russenorsk. Krátké představení a vyhodnocení každé odpovědi je doprovázeno přehledným a dobře zpracovaným grafem, který usnadňuje orientaci ve výsledcích. V práci je však uvedeno pouze 10 grafů, přičemž – jak se člověk může přesvědčit z přílohy zadání dotazníků – bylo položeno 14 otázek. Problematické se mi dále zdají otázky 6 a 9, kde chce diplomantka po respondentech, aby určili podmět a předmět ve větě. Užití lingvistických termínů může řadě mluvčích způsobovat problémy, neboť neví, co podmět a předmět vlastně znamená, i když větě v russenorsk rozumí.

Jak již bylo řečeno výše, diplomantka nezjišťovala žádné informace o respondentech, což je škoda při sběru takto většího množství dat. I anonymní dotazníky se zpravidla v závěru ptají na dvě základní kategorie, a to věk a pohlaví, případně nejvyšší dosažené vzdělání, což

představuje dobrou bázi pro další sociolingvistický výzkum a jedinečné závěry. Například otázka pohlaví zde není relevantní, ale vzhledem k tomu, že porozumění russenorsk je pravděpodobně ovlivněno i geografickým faktorem, by zjištění krajové příslušnosti mohlo být dalším zajímavým výsledkem výzkumu. Za bakalářskou prací se skrývá dobrá myšlenka, která byla ze své podstaty úspěšně realizovaná a poctivě zpracovaná, její potenciál ale bohužel nebyl naplno rozvinut.

Můj **druhý kritický bod** se tedy týká dotazníků, a to především otázky 2. na znalost ruštiny, stejně jako absence sekundárních informací o respondentech. V tomto ohledu bych měla na diplomantku dvě otázky k obhajobě:

Mohla byste blíže objasnit důvody, kvůli kterým jste se při tvorbě dotazníků rozhodla pro absolutní anonymitu, tedy nezjišťovala žádné sekundární informace o respondentech?

Moje druhá otázka k dotazníkům je spíše ze zvědavosti:

Pokud jsem to pochopila správně, odeslala jste něco přes sto dotazníků a sto jich přišlo zpět (s. 11). Jak se Vám podařilo zajistit si tuto skoro stoprocentní návratnost? Jak jste vlastně postupovala – posílala jste dotazníky mailem, nebo jste využila nějaké platformy? Pokud mailem, jak jste vybírala příjemce? Pokud platformou, jak jste oslovila budoucí respondenty?

Poslední obsahovou kapitolou práce je závěr, kterého se týká i můj **třetí** a poslední **kritický bod**. První polovinu závěru tvoří pouhé zesumírování rozvržení práce a náplně jednotlivých kapitol, přičemž hlavní závěr, tedy zobecnění a další rozvinutí úsudků vytvořených na základě dílčích analýz, představují čtyři krátké odstavce. Diplomantka přitom své závěry staví především na již kritizovaném subjektivním faktoru znalosti ruského jazyka. Některá zjištění jsou zajímavá (např. že pouze 3 % dotazovaných zodpověděla všechny otázky správně), některé postřehy ovšem diskutabilní, a to především závěrečná věta práce se zamyšlením, zda by znalosti jiného slovanského jazyka nestačily k porozumění russenorsk. Diplomantka chtěla pravděpodobně poukázat na další otevřené možnosti výzkumu, nepřímou ale odhalila jeho slabinu: v dotaznících se ptala pouze na ruštinu, ale například Poláci tvoří největší menšinu v Norsku. Pokud by náhodou mezi respondenty byl polsky hovořící Nor, pravděpodobně by zaškrtnl, že nemluví rusky, a přesto by měl dobrou šanci russenorsk porozumět.

Práci by také neuškodilo, kdyby vycházela ze širší základny sekundární literatury. Například autoři Broch a Jahr, z jejichž publikace *Russenorsk* (1984) diplomantka čerpá jak v teoretické části, tak i z hlediska příkladových vět, publikovali později řadu doplňujících studií, např. *Russenorsk: The Russo-Norwegian pidgin. New findings* (Novus press, Oslo 1990) nebo redigovali sbírku článků *Language Contact in the Arctic: Northern Pidgins and Contact Languages* (Mouton de Gruyter, Berlin 1996). Jejich zohlednění by bylo přínosné pro aktuálnost práce a obecné závěry.

Formální, stylistická a jazyková stránka práce je dobrá. Jazykem práce je angličtina, která je na ucházející úrovni, diplomantka se vyjadřuje srozumitelně, a i přes drobné chyby je angličtina plynulá a nebrzdí vnímání textu. Výběr angličtiny jako vědeckého jazyka je záslužný

do té míry, že diplomantčina práce je přístupná většímu okruhu čtenářů. V textu se objevují některé formální drobnosti, ani ne tak překlepy jako spíše různá opomenutí (na s. 11 chybí tečka na 6. řádku, v 1. řádku třetího odstavce je osamocené „t“, která tam nemá co dělat). K použitým pramenům je odkazováno svědomitě a formálně správně (opět jen několik přehlédnutých drobností, jako například chybějící mezera mezi rokem a stranou v předposledním odstavci na s. 9). Toto jsou však celkově velmi drobná zaváhání, která práci nijak výrazně nepřitěžují.

Předložená bakalářská práce sice vykazuje několik výrazných slabin a tento oponentský posudek je převážně kritický, v závěru je ale třeba zdůraznit, že se jedná o zajímavou a obstojně zpracovanou bakalářskou práci, která ze své podstaty splňuje svůj stanovený cíl a svědčí o samostatném výzkumu a částečném prostudování relevantní odborné literatury. Práce se zároveň zabývá interdisciplinárním tématem a díky dotazníkům přináší autentickou výpověď k dané problematice. S ohledem na výše řečené ji proto doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím klasifikačním stupněm **dobře**.

V Lipsku, dne 4. 6. 2021

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials 'RS' followed by a horizontal line extending to the right.

Mgr. Radka Stahr, Ph.D.
odd. skandinavistiky ÚGS FF UK